

Основні моделі утворення неологізмів у китайській мові

О. Тихонова

У цій статті ми розглянемо деякі питання, пов'язані зі словотворенням у китайській мові. Основним завданням є проаналізувати основні моделі й способи утворення неологізмів у китайській мові.

Кожна мова відображає “картину світу”, але при цьому створює свою систему номінації. Мова відображає справжні процеси, що відбуваються в суспільстві, фактично розкриває шляхи розвитку суспільства. Оскільки слова є інструментом мови й серед усіх елементів мови найшвидше змінюються, вони є невід’ємною частиною суспільного життя. Усі зміни в політичному, економічному, культурному житті, громадській думці, традиціях, звичаях і в побутовому житті спочатку відбиваються в словарному складі мови, утворюючи неологізми. Оскільки розвиток суспільства відбувається швидкими темпами, відповідно неологізми з’являються так само швидко. Оскільки китайська мова є мовою аналітичної побудови, то вона практично не має прямих запозичень, але часто користується семантичними запозиченнями. Утворення неологізмів здійснюється взагалі способами словоскладання, афіксації та скорочення.

В історії розвитку китайської мови мало місце декілька хвиль лексичного запозичення (династії Цін, Хань, Тань, друга половина XIX ст. і перша половина XX ст., період з 80-х рр. XX ст. до теперішнього моменту). Для китайської мови характерне обережне відношення до іншомовної лексики, що пояснюється внутрішньоструктурними особливостями китайської мови, а також культурою й психологією його носіїв. Головна мета запозичення іноземних слів полягає в поповненні словарного складу словами, що позначають нове поняття, новий предмет. Наприклад: 维生素 вітамін; 注射器 шприц; 爱滋病 синдром набутого імунodefіциту (СНІД), який також часто пишуть як 艾滋病.

Аналізуючи складовий склад слова, ми з’ясували, що найбільше число неологізмів відноситься до багатоскладових слів (більше двох складів у слові), наприклад: 傍大款, 私家车, 菜篮子工程, 青年志愿者, 国际消费者权益日, 蜻蜓干部, 未婚妈妈, 打摆子政策 – усі ці неологізми є прикладами три й більш силабічних слів. Підрахувавши кількісне співвідношення слів, використовуючи словник «现代汉语新词词典», ми прийшли до таких висновків: серед 3710 слів ми налічили 16 односкладових слів, 1370 двоскладових слів, більше 880 трискладових слів і 1430 слів чотири й більш за склади. Результати показали, що найбільшу кількість неологізмів складають багатоскладні слова (чотири, п’ять складів у слові). Двоскладові неологізми складають 26.8%, трискладові близько 26%, чотирискладові близько 30%, п’ятискладові близько 8% [4].

Для наочності ми розмістили дані результати в таблиці:

	单音节	双音节	三音节	四音节	五音节 以上
现代汉语词典	0,4%	26,8%	26%	38,7%	

Якщо словоскладання є головним механізмом словотворення в китайській мові, то стає зрозумілим, чому нове поняття в китайській мові найчастіше отримує свою форму вираження у вигляді неологізму на основі складання двох або

декількох вільних морфем, вже наявних у семіотичній системі. Наприклад, слово «білок» складається з двох компонентів: «білок» і «білок», дослівно: «білий білок». Слово «промінь»; «випромінювання» складається з морфем «випромінювати» і «промінь». Слово «лактоза», дослівно: «цукор молока», складається з «молоко», «молочний» і «цукор». Що є даним механізмом утворення неологізмів: компоненти, що вже існують у мові, поєднуються в групи слів з новим лексичним значенням, але оскільки первинне значення кожного лексичного компонента вже знаємо, то не важко здогадатися про значення нового слова. Наприклад: 双层大巴, 空调大巴, 电动气行车 і ін.. У китайській мові переважають двоскладові слова, але майже кожен склад є самостійною знаменною морфемою, яка може брати участь в утворенні нових слів. Ось чому словотворення в китайській мові в більшості випадків здійснюється за рахунок словоскладання, наприклад, 黑色素 (黑 чорний + 素 проста речовина, елемент).

Нові слова виникають також завдяки економічному, науковому й технічному розвитку. Поєднання економічних і науково-технічних термінів також сприяє утворенню нових слів, наприклад:

电视: 电视墙, 电视迷, 电视病, 电视眼, 电视县, 电视人口, 电视小品, 电视小说, 电视中专, 电视大学, 电视访问, 电视红娘, 电视饮料, 电视明星, 电视购物, 电视征婚, 电视食品, 电视癫痫, 电视综合症。

旅游: 旅游鞋, 旅游车, 旅游大巴, 旅游商品, 旅游公路, 旅游皮肤, 旅游市场, 旅游农业, 旅游疗养, 旅游资源, 旅游展销会。

Спосіб афіксації – це спосіб утворення нових слів від слів, що вже існують у мові, за допомогою суфіксів та префіксів. Може здійснюватися за допомогою наступних суфіксів 家 (суфікс іменників, що позначають деякі спеціальності 科学家 вчений), 专家 (фахівець; експерт); 者 (суфікс іменників, який позначає осіб, що належать до тієї або іншої професії або категорії осіб 作者 автор), 主义 (суфікс, іменників, що позначають деякі філософські школи й течії, наприклад, матеріалізм 唯物主义).

У китайській мові префікси також здатні, приєднуючись до слова, не міняти цілком його сенс, а повідомляти додатково нові відтінки значення, позначати нові якості, великі розміри й тому подібне. Тут ми не можемо не згадати про «префікси інтенсивності», які можуть надавати слову значення дуже високої міри якості, властивості, розміру. У першу чергу, це префікс «понад-», «супер-» – надпровідник 超导体 і тому подібне). Наприклад, «ультразвук» - цей термін перекладається на китайський як 超声波 і походить від двох слів: 超 префікса складних науково-технічних термінів зі значенням «супер-», «ультра-»; і 声波 «акустична хвиля». Наприклад, неологізм, що з'явився в китайській мові 迷你, який означає предмет маленького розміру (міні -), може поєднуватися з рядом слів, утворюючи нові слова: 迷你裙, 迷你电影, 迷你花园, 迷你汽车, 迷你计算机. Таким чином, можна утворити цілу низку нових багатоскладових слів, наприклад:

绿色: 绿色工厂, 绿色工程, 绿色长城, 绿色文凭, 绿色产业, 绿色产品, 绿色农业, 绿色证书, 绿色事业, 绿色标检, 绿色食品, 绿色档案, 绿色能源, 绿色银行, 绿色警察, 绿色服务工程。

生态: 生态村, 生态县, 生态墙, 生态公园, 生态农业, 生态赤字, 生态住宅, 生态经济, 生态庭院, 生态银行, 生态渔业, 生态意识。

Наприклад, суфікс 族, який позначає об'єднання в групу що володіє загальними характеристиками використовується в таких словах: 车族, 人族, 仙族, 魔族, 虫族, 玩族, 网族, A族, C族, Y族, Q族, e族, 骑车族, 开车族, 驾车族, 购车族, 用车族, 学车族, 搭车族, 秀车族, 打工族, 上班族, 休闲族,

购物族，追星族，工薪族，底薪族，单身族，不婚族，英语族，BOBO族，租房族，创业族，白领族，魔兽争霸族 і багато інших. У сучасній мові використовується ряд інших афіксів, що часто вживаються – 感, 型, 盲, 大, 软, 内:

感: 手感, 脚感, 听感, 责任感, 质感, 立体感, 失落感, 优越感, 危机感, 节奏感, 紧迫感, 充实感, 神秘感, 自卑感, 冲动感, 幸福感, 造型感.

软: 软件, 软功, 软唱, 软开业, 软专家, 软毛病, 软处理, 软环境, 软科学, 软新闻, 软起飞, 软广告, 软商品, 软资源, 软医学, 软条件.

大: 大工业, 大卫生, 大气候, 大水利, 大公共, 大电教, 大处方, 大社会, 大红头, 大环境, 大科技, 大政工, 大陶瓷, 大排挡, 大菜篮子, 大企业效应.

Окрім вищеописаного способу утворення неологізмів – афіксації, способом, що часто вживається, є скорочення слів. Серед неологізмів зустрічається велика кількість аббревіатур (акронімів, ініціальних аббревіатур). Наприклад, у сучасному словнику китайської мови багато неологізмів зі структурним компонентом числівником “3”:

三无, 三场, 三包, 三权, 三化, 三优, 三史, 三名, 三多, 三材, 三级, 三农, 三论, 三乱, 三康, 三税, 三童, 三新, 三S系统, 三保一挂, 三双一彩, 三S研究会, 三资企业, 三教统筹, 三热爱, 三多一少, 三大件, 三不户 і ін.

Окрім аббревіатур, існують неологізми, які спочатку були багатоскладовими, але були спрощені (скорочені) до двоскладових, наприклад: 研发 (研究开发), 暗贴 (暗中补贴), 帮教 (帮助教育), 帮扶 (帮助扶持), 比析 (比较分析), 边贸 (边境贸易), 并轨 (合并轨道), 并转 (合并转产), 布展 (布置展览) і ін. Слід зазначити, що такі слова як 彩电, 彩管, 彩卷, 彩扩, 彩显, 彩印, 彩照, 体彩, 央视, 卫视 також були утворені шляхом скорочення (спрощення). Спрощення структури багатоскладових слів скороченням кількості ієрогліфів у слові є найбільш важливим і таким, що найчастіше вживається серед інших моделей утворення неологізмів у китайській мові. Чинниками, які стимулювали появу даного способу, є наступні: по-перше, китайська мова спочатку прагне до двосилабічності; по-друге, у будь-якій мові існує тенденція скорочувати слова, природно, чим коротше слово, тим частіше його вживають у мовленні, наприклад: 奥林匹克运动会申办委员会 було спрощено до 奥申委 або 中央纪律检查委员会 до 中纪委.

Відмінною особливістю неологізмів китайської мови є їхня доступність для розуміння, тобто знаючи початковий сенс кожного ієрогліфа в багатоскладовому слові можна зрозуміти слово й підібрати йому еквівалент – це так звані семантичні (сміслові) неологізми. Китайські лінгвісти описують це явище, як “望文直解” дослівно дивитися на ієрогліф і розуміти сенс [1]. Проаналізувавши значення кожного елементу, дуже легко зрозуміти значення слова 搬家公司, 保健食品, 奥运战略, 保姆市场, 保温杯, 保险意识. Найчастіше нове слово утворюється по моделі часто вживане (відоме слово) + афікс утворюється дериватив – неологізм. Економічні, науково-технічні неологізми й неологізми, які використовуються в ЗМІ значно поповнили лексичний фонд китайської мови. Наприклад, у словнику “新华新词语词典” 2003 року видання, серед 2200 слів налічується 200 слів, що відносяться до політики, економіки, науки, техніки й так далі й більше 300 слів, які використовуються в ЗМІ [5]. Значна частина неологізмів у китайській мові з’явилася в результаті запозичень з іноземних мов, таких як: англійська, японська й різних діалектів китайської мови. Наприклад, у п’ятдесятих роках двадцятого століття Китай тісно співробітничав з Радянським Союзом, внаслідок чого в

китайській мові були дуже багато запозичень з російської мови. Після впровадження політики відвертості Китай почав співробітничати з англійськими країнами, внаслідок чого, лексичний фонд збагатився англійськими запозиченнями, наприклад: WTO, IT, CVD, DVD, PK, IM, QQ, QIP, AA制, 卡拉OK і ін.. Сучасна китайська мова підпала під вплив діалектів провінції Гуаньдун і Гуаньсі, а також Гонконгу й Тайваню. Наприклад, з діалектів провінцій Гуаньдун і Гуаньсі прийшли до путунхуа наступні неологізмів 的土, 拍拖, 买单, 收银台, 炒鱿鱼, 无厘头. З діалектів Гонконгу й Тайваню були запозичені наступні слова: 靚, 亮丽, 个委, 构想, 按揭, 整合, 互动, 资深, 瓶颈, 峰会, 写字楼, 发烧友, 搞定, 大排挡. Оскільки в китайській мові існує велика кількість неологізмів, запозичених з різних мов, а метою нашої статті є аналіз основних моделей утворення неологізмів, то ми обмежилися словами, що часто вживалися. А сам процес запозичення на наш погляд заслуговує на детальніше вивчення.

У даній статті ми розглянули основні моделі й способи утворення неологізмів; проаналізували чинники, що впливають на утворення слів за даними моделями, що у свою чергу має спростити розуміння неологізмів, як лексичних одиниць мови, і відповідно всієї мови в цілому.

Література

1. 熊金星。汉语中的新词语。[J]. 书屋, 2006.
2. 罗昌品。2200条新词“升级”经济生活[N] 中国商报, 2006.
3. 张香红。英语外来词对现代汉语的影响[D] 辽宁师范大学, 2005.
4. “现代汉语新词词典”北京语言学院出版社, 1994.
5. 现代汉语词典”(第五版)/中国社会科学院语言研究所辞典编辑室编。- 北京: 商务印书馆, 2005.
6. “新华新词语词典”商务印书馆出版社, 2003.